

Модуль 3. Хореографія освіти: стандартизація чи персоналізація?

Лекція 37. Едвард де Боно - майстер провокації?

Так склалось у наукових колах, що прізвище де Боно асоціюється із легковажністю, ненауковістю, популярщиною. Зізнаюсь, що коли я прочитав перші його популярні праці «Шість капелюхів мислення», «Шість пар взуття образу дії» я теж дещо скептично поставився до запропонованих рекомендацій. Проте, я не міг не визнати їх певну користь. Коли мені довелося прочитати інформативніші його роботи із розгорнутою аргументацією, як-то: «Я - правий, ви - помиляєтесь», «Латеральне мислення», «Паралельне мислення» я був вражений глибиною його думок.

Для унаочнення ситуації, що сталося із де Боно, розглянемо кумедний випадок з етологом Конрадом Лоренцом. Він досліджував поведінку тварин, зокрема, каченят. В інкубаторі дослідник вивів каченят і регулярно випускав їх на прогулянку. Коли каченята вилупилися, Лоренц був у смугастих штанях і саме ці смужки на штанях закарбувались у каченят як образ качки-матері. Відтак каченята відмовлялись йти до ставка, якщо експериментатор був в іншому одязі. Аби каченята його бачили, Лоренцу доводилося пересуватись рачки, щоб більшу частину його штанів знаходилася перед очами каченят, й до того ж постійно крикати. Одного разу він підвів очі до гори і побачив групу блідих туристів, які витріщилися на нього! І не дивно, бо за високою травою вони не бачили каченят, а лише товстого дивака, що повз рачки і постійно крикав.

У цьому випадку йдеться про імпринтинг - закарбовування у пам'яті першого враження (специфічну форму навчання), що його виявили у птахів, ссавців та людей. Де Боно теж став жертвою імпринтингу - ефекту першого враження. У своїх наступних працях де Боно обґрунтовував, що біологія тяжіє до створення простих систем зі складною поведінкою. Наш мозок влаштований таким чином, щоб утворювати певні шаблони (паттерни) для опрацювання інформації. Ці паттерни складно

перебудувати, але можливо за допомогою інсайту, гумору, латерального мислення (цілеспрямованого генерування ідей). Основний недолік розуму – догматизм, а розум стає системою із виготовлення шаблонів. Схильність до догматизму має свої позитивні та негативні сторони. Позитивні властивості: економія сил; негативні: консерватизм і стагнація.

Гасло латерального мислення: «Будь-який погляд – лише один із можливих!». Відтак існує два способи розв'язання проблем:

- 1) переформулювання;
- 2) альтернативні підходи.

Отже, Е. де Боно пропагував латеральне мислення як використання провокацій для перебудови паттернів. Він критикував освіту за те, що вона вимагає мати рацію на кожному кроці розмірковування, а це суттєво перешкоджає творчому процесові. Він закликає постійно працювати над своїм сприйняттям:

- Чому дивимося саме так?
- Що нас змушує триматися за старий підхід?

Аналогія виступає засобом провокації. Де Боно закликає працювати навіть із найбезглуздішими ідеями, тому що невідомо до чого це може призвести. Він виступає апологетом дизайну та конструювання. Критикує систему освіти за односторонність, за схиленість на аналізі, а треба значну увагу приділяти дизайну (конструюванню).

Дуже цікаве спостереження наводить де Боно щодо культурних відмінностей у розвитку мислення: зокрема він пише, що найпопулярнішим факультетом в США є юридичний факультет, а домінівним – аналітичне мислення. Врешті-решт, як відзначає де Боно, маємо суспільство сутяжників. Натомість в Італії, за його даними, щороку випускається 40 тисяч архітекторів при потребі у 2 тисячі. Відтак Італія є суспільством творців та завжди знаходиться на передньому флангу стилю та моди. Як стверджує вчений, дизайн, конструювання – це не розпилювання старого, а створення нового. Він наводить аналогію між дизайном і хореографією: зі стандартних па хореограф конструює неповторний танок. Зокрема, він критикує освіту, яка сама установила правила гри, далекі від потреб суспільства, та невпинно їх дотримується.

Можна було б багато ще говорити про ідеї Е. де Боно, але хотілось би відзначити його основні заклики:

- Кидайте виклик сталим ідеям та правилам!
- Використовуйте провокації, аби змінити сприйняття!
- Зосереджуйтесь на створенні нових ідей і практик, тобто на дизайні.

Мій основний урок від Е. де Боно - використовуйте провокації. І, якщо ви помітили, то назви моїх лекцій провокативні.